

7.1	Oorlog dicht bij huis: Kamp Erika
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het ontstaan en de functie van concentratiekampen in het algemeen en kamp Erika bij Ommen in het bijzonder tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen tekenen met houtskool hun voorstelling van een gevangenenbarak in kamp Erika
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, concentratiekampen, kamp Erika
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beelddaspecten: - ruimtesuggestie op het vlak: de plaats van objecten in het grondvlak. - kleur: kleurnuances en kleurcontrasten. - vorm: lijnen als textuur, decoratie en arcering. - compositie: opbouw, ordening, evenwicht en betekenis. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - tekenen: houtskool.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over concentratiekampen in het algemeen en kamp Erika in het bijzonder tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen luisteren naar een verhaal van een gevangene uit kamp Erika. De kinderen experimenteren met het tekenen met houtskool. De kinderen tekenen hun voorstelling van een gevangenenbarak in kamp Erika.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.1 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Bestudeer de achtergrondinformatie</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekenpapier A3 - papier A4 - keukenrollen - houtskool - kneedgum - haarlak om te fixeren - oude handdoeken - afdekmetaal voor de tafels
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: De komende 4 weken gaan we bezig met een project over de Tweede Wereldoorlog. In de Tweede Wereldoorlog waren de Duitsers de baas in Nederland. Mensen die het niet met hen eens waren of hen tegenwerkten konden opgepakt en gevangen gezet worden. De Duitsers hadden ook een hekel aan allerlei groepen mensen waarvan ze vonden dat ze minder waard waren dan zij, bijv. Joden, zigeuners, gehandicapten en homoseksuelen. Ook deze mensen werden opgepakt.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 7.1 Presentatie Vertel: Om al deze mensen te kunnen opsluiten werden concentratiekampen ingericht. Vraag: Wat valt jullie op aan hoe een concentratiekamp er uit zag? Antwoord: Barakken (een soort houten schuren), prikkeldraad, wachttorens, kaal, somber, nare sfeer.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.1 Presentatie Vertel: Het leven in een concentratiekamp was heel zwaar. Vraag: Wat maakte het zo zwaar voor de gevangenen denken jullie? Antwoord: Slapen op houten banken, weinig ruimte, weinig eten, gevangenskleren aan, kaalgeschoren, hard werken, constant in de gaten gehouden worden.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 7.1 Presentatie Vertel: De Duitsers lieten de gevangenen hard werken. Gevangenen die dit werk niet konden doen, werden naar andere kampen gebracht waar ze werden vermoord. Vraag: Deze gevangenen staan apart van de andere gevangenen. Waarom denken jullie dat ze apart staan? Antwoord: Vrouwen, kinderen, oude mensen stonden apart omdat ze het zware werk niet konden doen en zij werden daarom naar een ander kamp gebracht.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 7.1 Presentatie Vertel: In de bossen bij Ommen was in de oorlog ook een concentratiekamp: kamp Erika. Op de kaart zie je waar. Die plek was niet toevallig. Voor de oorlog werden er op die plek bijeenkomsten gehouden voor Krishnamurti, de man op de foto. Deze man uit India werd door veel mensen als heel wijs gezien en om zijn ideeën over de wereld te delen, kwamen zijn volgelingen bij elkaar in zogeheten Sterkampen.</p>
--------------------------------	---

Vraag:

Op de plaatjes zien jullie hoe het er aan toe ging in zo'n Sterkamp.
Kunnen jullie verschillen en overeenkomsten noemen met de plaatjes die je van concentratiekampen hebt gezien?

Antwoord:

Verschillen: vrij rondlopen, gezellig bij elkaar, goede kleding, genoeg te eten.
Overeenkomst: barakken.

Toon afbeelding 5 van ODBH Les 7.1 Presentatie

Vertel:

Hier zien jullie een plattegrond van kamp Erika tijdens de oorlog.

Vraag:

Waarom denken jullie dat deze plek door de Duitsers werd gekozen om een concentratiekamp in te richten?

Antwoord:

Er stonden al barakken die ze konden gebruiken.
Afgelegen, zodat ze ongestoord hun gang konden gaan.

Toon afbeelding 6 van ODBH Les 7.1 Presentatie

Vertel:

Vanaf juni 1942 werd kamp Erika, zoals het door de Duitsers werd genoemd, gebruikt als concentratiekamp.

Eerst werden er vooral mensen opgesloten die waren opgepakt voor bijv. zwarte handel of illegaal slachten van vee. Later werden er mensen verzameld die werden doorgestuurd naar werkkampen in Duitsland, en tegen het eind van de oorlog werden er weer vooral mensen gevangen gehouden.

Vraag:

Waarom kunnen jullie zien dat het nu een concentratiekamp is?

Antwoord:

Schutting er om heen, prikkeldraad, bewakers.

Vraag:

Wat denken jullie dat de naam bewarings- en verblijfskamp betekent?

Antwoord:

Van mensen die gevangen zitten wordt ook wel gezegd dat ze in bewaring genomen zijn.
Ergens verblijven betekent ergens tijdelijk wonen of tijd doorbrengen.

Vertel:

Na de bevrijding van Ommen werden er op het terrein van kamp Erika Nederlanders opgesloten die de Duitsers in de oorlog hadden geholpen.

In 1948 werd de grond verhuurd aan stichting Vacantievreugd en nu is er op die plek een camping- en bungalowpark.

Opdracht	<p>Jullie maken een tekening van hoe een barak in kamp Erika er van binnen uit zag. Er zijn geen goede foto's van de binnenkant van een barak. Wel is er een verhaal van een gevangene die daar gezeten heeft.</p> <p>Leerkracht: Lees het verhaal van de gevangene voor uit achtergrondinformatie.</p> <p>Jullie maken aan de hand van het verhaal een tekening met houtskool van hoe jullie je voorstellen dat een barak er van binnen uit zag en hoe de gevangenen daar leefden.</p> <p>Bedenk: Hoeveel ruimte hadden de gevangenen? Waar sliepen ze? Hadden ze nog ruimte voor andere dingen? Hadden ze ook spullen bij zich? Wat deden ze in de barak?</p> <p>Jullie tekenen met houtskool. Begin met een schets, dus een losse tekening door heel licht dunne lijntjes te tekenen. Dan kun je de lijnen waarover je tevreden bent dikker maken en de tekening inkleuren met houtskool. Door harder en zachter te drukken kun je de vlakken donkerder of lichter maken. Je kunt ook stukken wit laten. Ook kun je de houtskool uitvegen met een propje papier en gummen met kneedgum. Oefen eerst op een stukje papier om te ontdekken wat er gebeurt als je hard of zacht drukt, en hoe je de houtskool kunt uitvegen en gummen, en welke effecten dit geeft.</p> <p>Let op: Houtskool breekt snel, houd het daarom losjes vast tussen duim en wijsvinger en druk niet te hard. Het geeft ook erg af, dus rol je mouwen op, raak met je handen niets aan en was ze regelmatig als dat nodig is, raap afgebroken stukjes op. Om je tekening netjes te houden en de houtskool niet uit te veegen, leg je een stuk papier onder de hand waarmee je tekent.</p> <p>Als je tekening klaar is komt er een beschermend laagje over heen om te zorgen dat de houtskool op het papier blijft. Dit kun je doen door er een laagje haarlak overheen te spuiten.</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 7

	Achtergrondinformatie
	<p data-bbox="427 235 1082 264">Verhaal van een gevangene over de barakken in kamp Erika:</p> <p data-bbox="427 295 1380 539">De barak waar wij terecht kwamen was lang en smal en bijna alle ruimte werd in beslag genomen door de slaappleatsen langs de wand. De slaappleatsen waren geen bedden maar twee ijzeren stangen waartussen een jutezak hing. Het waren dus een soort van hangmatten. Daar lagen één of twee dunne dekens op. Zo waren er steeds drie boven elkaar. In totaal een rij van 20: 60 slaappleatsen dus. Tussen de slaappleatsen in stonden verspreid wat houten banken. De vloer bestond uit allemaal kleine boomstammen. Dat was gedaan om het ontsnappen moeilijker te maken. De barakken waren van hout en het tochtte er dus altijd. Vooral 's winters was het erg koud.</p>

7.2	Oorlog dicht bij huis: Bezoek aan monument kamp Erika
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Excursie in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	75 - 90 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het herdenken van slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast ervaren de kinderen de zichtbare herinneringen aan de oorlog tijdens een bezoek aan het monument voor kamp Erika in Ommen. De kinderen beantwoorden vragen en voeren opdrachten uit tijdens een bezoek aan het monument voor kamp Erika.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, monument, herdenken, kamp Erika
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen en gedenktekens. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over het herdenken van oorlogsslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en kamp Erika in het bijzonder. De kinderen bekijken het monument voor kamp Erika. De kinderen onderzoeken de manier waarop de slachtoffers van kamp Erika herdacht worden. De kinderen beantwoorden vragen en voeren opdrachten uit tijdens een bezoek aan het monument voor kamp Erika.

	Uitvoering
Voorbereidingen	<p>Organiseer de excursie</p> <p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.2 Presentatie) Bestudeer de inleiding en oriëntatie Bestudeer de opdracht Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Print de vragenlijst (ODBH Les 7.2 Bijlage 1 Vragenlijst) 1 per ll. Print de routebeschrijving (ODBH Les 7.2 Bijlage 2 Routebeschrijving) 1 per begeleider</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pennen en potloden - plankjes om buiten op te schrijven
Lesplanning	<p>Totaal 75 - 90 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (10 minuten) - excursie (55 – 70 minuten) - reflectie (10 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 7.2 Presentatie Vertel: Op de plek waar in de oorlog kamp Erika was, is nu een camping/ bungalowpark. In 1991 is er in het bos bij die plek een monument opgericht om de slachtoffers van kamp Erika te herdenken. Dit monument gaan we vandaag bezoeken. Sinds 2012 wordt er tijdens de nationale dodenherdenking op 4 mei een herdenkingsplechtigheid georganiseerd bij het monument.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.2 Presentatie Vraag: Wat zien jullie op dit plaatje? Antwoord: Koningin Beatrix en prins Willem-Alexander die tijdens de jaarlijkse dodenherdenking een krans leggen bij het monument op de Dam.</p> <p>Vraag: Wie kan voorbeelden noemen van hoe de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog tijdens de dodenherdenking op 4 mei door heel Nederland worden herdacht? Antwoord: Vlaggen halfstok, zingen van het Wilhelmus, trompetmuziek, klokken luiden, 2 minuten stilte om 20 uur, bloemen leggen bij monumenten, toespraken, treinen en bussen staan om 20 uur 2 minuten stil, herdenking op de Dam in Amsterdam op televisie.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 7.2 Presentatie Vertel: Ook enkele oud-gevangenen uit het kamp en hun familie waren bij de plechtigheid bij het monument voor kamp Erika. Zij legden bloemen bij het monument. In 2013 hield de voorzitter van de Historische Kring Ommen een toespraak. Luister goed naar de tekst.</p> <p>Leerkracht: Lees voor: “We staan hier bij het herdenkingsmonument Kamp Erika. Langs deze weg ging men naar het gevangenkamp Erika, waar tijdens de Tweede Wereldoorlog talloze Nederlanders zijn vernederd, gemarteld en vermoord. Er brandt een fakkel, we zien vuur. Het is met vuur zoals met de vrijheid, zolang het er is, verlicht het ons allemaal. Maar als je het niet onderhoudt, dooft het zomaar uit. De gedachte achter de fakkel is dat vrijheid niet vanzelfsprekend is en dat vrijheid actief levend moet worden gehouden en over moet worden gedragen, zoals een fakkel ook zijn vuur verspreidt. Want vrijheid is kostbaar, kwetsbaar en niet vanzelfsprekend. Vrijheid moet je koesteren. Dat besef je pas goed wanneer de vrijheid er niet meer is, zoals tijdens de Tweede Wereldoorlog”.</p> <p>Vraag: Als jullie naar deze tekst luisteren, kunnen jullie dan uitleggen waarom veel mensen het belangrijk vinden dat de Tweede Wereldoorlog nog steeds wordt herdacht? Antwoord: Door de oorlog te herdenken blijven mensen nadenken over oorlog en vrede, vrijheid en onderdrukking, mensenrechten en democratie. Het is belangrijk om er aan herinnerd te worden dat vrede en vrijheid niet vanzelfsprekend zijn, maar dat mensen daar samen aan moeten blijven werken.</p>
<p>Opricht</p>	<p>Jullie gaan vandaag een fietstocht maken naar het monument voor kamp Erika aan de Steile Oever in Ommen. Bij het monument beantwoorden jullie de vragen en voeren jullie de opdrachten uit van de vragenlijst (ODBH Les 7.2 Bijlage 1 Vragenlijst)</p>
<p>Reflectie</p>	<p>ODBH Reflectiereader les 2</p>

7.3	Oorlog dicht bij huis: Leven in het kamp
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het dagelijks leven in een concentratiekamp tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen beschrijven in dagboekvorm een dag in het kamp alsof ze deze dag zelf hebben beleefd.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, dagelijks leven concentratiekamp
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd), Nederlands

Leerinhoud	
TULE doelen 5	De kinderen leren naar inhoud en vorm teksten schrijven met verschillende functies, zoals: informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen. - De kinderen schrijven een verhalende tekst: verhaal in dagboekvorm. - De kinderen schrijven met als doel: informeren en plezier verschaffen. - De kinderen schrijven met als inhoud: onderwerpen in het verleden.
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over het dagelijks leven in een concentratiekamp tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen luisteren naar verhalen van een gevangene uit kamp Erika. De kinderen onderzoeken hun voorstelling van een dag in een concentratiekamp. De kinderen schrijven in de ik-vorm, zoals in een dagboek, over een dag in het concentratiekamp.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.3 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Bestudeer de achtergrondinformatie</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pennen - schrijfpapier
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: Gevangenen die naar kamp Erika werden gebracht hadden geen idee wat ze te wachten stond in het kamp. Ze werden met de trein naar Ommen vervoerd. Vanaf het station moesten ze 3 km marcheren naar de ingang van het kamp.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 7.3 Presentatie Wat valt jullie op aan deze foto? Antwoord: De vrouwen staan apart van de mannen. Vraag: Waarom denken jullie dat dat is? Antwoord: Omdat ze de mannen zwaar werk konden laten doen. De vrouwen werden ergens anders heen gebracht.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.3 Presentatie Vraag: Dit zijn foto's van kamp Erika. Wat denken jullie dat de eerste indruk van het kamp was voor de gevangenen die voor het eerst binnenkwamen? Antwoord: Kaal, prikkeldraad, houten barakken en tenten, ver van de bewoonde wereld.</p> <p>Vertel: Een gevangene heeft over zijn ervaringen in het kamp verteld. Leerkracht: Lees voor: ervaringen gevangene 1 uit achtergrondinformatie.</p> <p>Vraag: In de concentratiekampen voelden de gevangenen zich eigenlijk geen mens meer. Kunnen jullie uitleggen waarom ze dat zo voelden? Antwoord: Doordat ze werden behandeld als dieren. Hun eigen identiteit, dus wat de ene persoon anders maakt dan de andere, werd ze afgenomen. Ze kregen een nummer, moesten allemaal dezelfde kleren aan, hun haar werd afgeschoren.</p> <p>Vertel: Ook moesten de gevangenen de hele dag doen wat de Duitsers zeiden. Leerkracht: Lees voor: ervaringen gevangene 2 uit achtergrondinformatie.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 7.3 Presentatie Vraag: Wat zien jullie op deze afbeelding? Antwoord: Alle gevangenen staan opgesteld in rijen en er staan Duitse bewakers bij. Vraag: Waarom denken jullie dat de gevangenen daar staan? Antwoord: Ze staan op appèl om geteld te worden. Zo wisten de Duitsers of niemand ontsnapt was.</p>
--------------------------------	---

	<p>Vertel: De gevangenen kregen 3x per dag te eten maar er was vaak niet genoeg voor alle gevangenen. Er werd veel honger geleden. Toch moesten de gevangenen hard werken. Vaak in de bosbouw rond het kamp of bij boeren in de omgeving.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 7.3 Presentatie Vraag: Naar wat voor soort werk zijn deze gevangenen op weg en waarom denken jullie dat? Antwoord: Naar werk bij een boer, want ze dragen klompen en lopen buiten het kamp door het dorp. Vraag: Waarom denken jullie dat boeren gevangenen wilden laten werken op hun boerderij? Antwoord: Goedkope arbeidskrachten.</p> <p>Toon afbeelding 5 van ODBH Les 7.3 Presentatie Vertel: Na het avondeten hadden de gevangenen soms een paar uurtjes vrij tot om 22.00 uur het licht uit moest en iedereen moest gaan slapen. Vraag: Wat denken jullie dat de gevangenen in deze vrije tijd deden? Antwoord: Er werd muziek gemaakt, gelezen, getekend en gepraat.</p>
Opdracht	<p>Jullie schrijven over een dag in het kamp alsof je die dag zelf beleefd hebt. Schrijf in de ik-vorm, zoals je in een dagboek doet. Begin bij het opstaan en beschrijf zo de hele dag tot het slapengaan.</p> <p>Beschrijf: Hoe begint de dag? Wat en wanneer kreeg je te eten? Wat moest je doen voor werk? Hoe werd je behandeld door de bewakers? Hoe voelde je je? Wat zag je om je heen gebeuren? Wat deed je 's avonds na het werk?</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 5

	Achtergrondinformatie
	<p><u>Ervaringen gevangene 1</u></p> <p>We moesten ons aanmelden en daarbij moest je zeggen waarom je was opgepakt. Alles wat we bij ons hadden werd afgepakt; eten, geld, sigaretten.... Je kreeg een kampnummer en dat nummer kwam eigenlijk in de plaats van je naam. Je werd niet met je naam aangesproken maar met je nummer. Elke gevangene werd kaal geschoren. Toen dat klaar was moesten we in rijen van 3 naar het kledingmagazijn marcheren. Onze eigen kleren moesten we uittrekken en met een touwtje bij elkaar binden. Toen moesten we onder de douche terwijl de bewakers stonden te kijken. Daarna kregen we onze kampkleren; een broek, jas en mutsje. Dit werd ook wel het knackerpakkie genoemd. De gevangenen werden namelijk ook wel knackers genoemd. Dat betekent luis of lastig beest. Iedereen moest dan langs de dokter die controleerde of je ook ziektes had. Uiteindelijk werden we naar onze barak gebracht.</p> <p><u>Ervaringen gevangene 2</u></p> <p>Elke morgen om 6 uur werd je gewekt door een fluitsignaal. Iedereen moest dan binnen 5 minuten op de appèlplaats zijn. Als iemand te laat was kregen alle gevangenen daarvoor straf. Je moest dan vaak minutenlang op commando op de grond gaan liggen en weer opstaan. Dat ging maar door. Daarna moesten de gevangenen weer doodstil blijven staan. Naast en achter elkaar in lange rijen. Bewegen werd weer bestraft. Soms duurde het appèl uren. De gevangenen werden geteld. Dat gebeurde steeds opnieuw als het aantal niet klopte. Ook werd vaak het commando “Mutsen af!” en dan weer “Mutsen op!” geschreeuwd. Soms alleen als pesterij werd het steeds herhaald. Het moest ook door iedere gevangene precies gelijk gebeuren. Een favoriete straf was om gevangenen te laten “robben”. Plat op de grond moest je je dan met je armen voortbewegen. Je benen mocht je absoluut niet gebruiken. Bij elke overtreding werd er door de bewakers geslagen. Na het appèl moesten we in rijen van drie in looppas naar de kantine voor het eten.</p>

7.4	Oorlog dicht bij huis: Gevangenen en bewakers
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in de verhoudingen tussen gevangenen en bewakers in een concentratiekamp tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen maken een wachttorens van ijslollystokjes.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, gevangenen en bewakers
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - ruimte: ruimte doorstekende vormen (constructies). - vorm: vormsoorten. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - ruimtelijk construeren: constructie- en verbindingstechnieken met papier en kosteloos materiaal, verbinden van hout (lijmen).
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over gevangenen en bewakers in concentratiekampen in het algemeen en kamp Erika in het bijzonder tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen onderzoeken technieken om te bouwen met ijslollystokjes. De kinderen maken een wachttorens van ijslollystokjes.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.4 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Bestudeer de achtergrondinformatie</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ijslolliestokjes (2000 stuks) - sneldrogende lijm geschikt voor hout - ijzerdraad - kniptangen - cocktailprikkers - houten balkjes 1 x 1 cm, 30 cm lang (4 per ll.)
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

Inleiding en oriëntatie	<p>Vertel: Jullie hebben in de vorige les gehoord hoe het er iedere dag aan toe ging in kamp Erika. Toon afbeelding 1 van ODBH Les 7.5 Presentatie</p> <p>Vraag: Wat voor mensen zien jullie op dit plaatje en waaraan zien jullie dat?</p> <p>Antwoord: Bewakers en gevangenen van een concentratiekamp. Aan de uniformen en het prikkeldraad.</p> <p>Vertel: De mensen in kamp Erika waren verdeeld in twee groepen: de gevangenen en de bewakers. Over de ervaringen van de gevangenen hebben we in vorige lessen al het een en ander gehoord. Zij hadden een zwaar leven in het kamp en moesten precies doen wat de bewakers zeiden, anders liepen ze het risico gedood te worden. Er kwamen veel mensen om in het kamp. Soms omdat ze vermoord werden, soms omdat ze door de slechte omstandigheden ziek werden.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.5 Presentatie</p> <p>Vraag: Wat denken jullie dat er met dit plaatje bedoeld wordt?</p> <p>Antwoord: Iemand onder de duim houden betekent dat jij de baas bent over die persoon.</p> <p>Vertel: De bewakers van het kamp hadden alle macht. Ze gebruikten geweld tegen de gevangenen om ze harder te laten werken, om ze te vernederen of gewoon uit verveling. Veel bewakers vonden het fijn om zoveel macht te hebben over de gevangenen en maakten hier misbruik van. Ze vonden het heel normaal dat er gevangenen doodgingen. De gevangenen in het kamp werden door de bewakers niet als gewone mensen beschouwd, maar als minderwaardig, gelijk aan dieren. Hun leven was niets waard.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 7.5 Presentatie</p> <p>Vraag: Wat zien jullie op dit plaatje en wat denken jullie dat die man aan het doen is?</p> <p>Antwoord: Een bewaker in een wachttoren. Hij houdt de gevangenen in de gaten.</p> <p>Vertel: De bewakers hielden de gevangenen in de gaten vanaf wachttorens. Als iemand probeerde te vluchten werd hij gelijk doodgeschoten. Ook hielden ze toezicht op de gevangenen die aan het werk waren. Als je niet hard genoeg werkte werd je gestraft. Die straffen varieerden van niets te eten krijgen tot in een hol onder de grond gestopt worden of stokslagen krijgen.</p>
-------------------------	---

Toon afbeelding 4 van ODBH Les 7.5 Presentatie

Vertel:

De Duitsers werden in de kampen geholpen door Nederlanders die het eens waren met de ideeën van Hitler.

Ook gebruikten de Duitsers andere gevangenen om de leiding te geven aan groepjes gevangenen tijdens het werk. Zij moesten de Duitsers helpen met het bewaken van hun medegevangenen.

Deze “helpers” werden Kapo’s genoemd, kamp-oudsten.

Sommige Kapo’s misbruikten hun leidende rol door hun medegevangenen te mishandelen, anderen probeerden juist stiekem hun lotgenoten te helpen uit verzet tegen de Duitsers.

Vraag:

Kunnen jullie een reden bedenken waarom sommige Kapo’s hun medegevangenen mishandelden?

Antwoord:

Ze hoopten dat ze, door zich net zo te gedragen als de Duitsers, met rust gelaten zouden worden. Dan maakten ze meer kans om het kamp te overleven.

Toon afbeelding 5 van ODBH Les 7.5 Presentatie

Vertel:

Op deze foto’s zien jullie de leiding van kamp Erika.

In kamp Erika had de Duitse commandant Werner Schwier het voor het zeggen. Hij was zelf niet veel in het kamp te vinden.

Hij liet de leiding over aan de Nederlander Karel Diepgrond.

Diepgrond had Johannes Driehuis en Jan De Jong onder zich als 2e en 3e man.

Toon afbeelding 6 van ODBH Les 7.5 Presentatie

Twee andere bekende bewakers zijn Rien de Rijke en Herbertus Bikker.

Rien de Rijke was Kapo in kamp Erika. Hij was daar als gevangene terechtgekomen en moest van de kampleiding toezicht houden op andere gevangenen. Volgens getuigen heeft hij de macht die hij daardoor kreeg misbruikt door medegevangenen zwaar te mishandelen.

Toon afbeelding 7 van ODBH Les 7.5 Presentatie

Herbertus Bikker maakte deel uit van de vaste knokploeg van kamp Erika.

Deze groep maakte jacht op onderduikers en verzetsmensen. Tijdens deze moorddadige acties kreeg Bikker de bijnaam “de beul van Ommen”.

Vraag:

Wat denken jullie dat er na de oorlog gebeurd zou kunnen zijn met de mannen die de leiding hadden in kamp Erika?

Antwoord:

Na de oorlog werden veel kampbewakers opgepakt en gevangen gezet in de oude concentratiekampen.

Zij werden veroordeeld tot gevangenisstraf of de doodstraf.

Er zijn ook kampbewakers gevlucht naar Duitsland waardoor ze niet meer in Nederland voor de rechter konden worden gebracht.

Leerkracht:

Extra informatie over wat er gebeurd is met de genoemde mannen uit kamp Erika is te vinden onder achtergrondinformatie.

Opricht	<p> Jullie bouwen een wachttoren van ijslollystokjes. Toon afbeelding 8 van ODBH Les 7.5 Presentatie Vraag: Uit welke onderdelen bestaat een wachttoren? Antwoord: Een open onderstel, een vloer, een bovenverdieping die voor een deel dicht is, een dak, een trap. Vraag: Uit welke onderdelen bestaat het onderstel? Antwoord: Uit 4 balken in de hoeken die verbonden zijn met kruiselingse latten. Vraag: En de bovenverdieping? Antwoord: Uit 4 balken in de hoeken die voor een deel dicht zijn gemaakt met latten. </p> <p> Toon afbeelding 9 van ODBH Les 7.5 Presentatie Vertel: Hier zien jullie voorbeelden van constructies gemaakt van ijslollystokjes. </p> <p> Bij jullie toren komen in de 4 hoeken rechtopstaande balkjes voor de stevigheid. Begin met 2 balkjes met elkaar te verbinden door er kruiselings 2 stokjes tegenaan te plakken, 1 aan de binnenkant en 1 aan de buitenkant. Doe hetzelfde met nog 2 balkjes. Je hebt nu 2 kanten van je toren. Verbind op dezelfde manier de kanten van de toren met elkaar zodat je een vierkante vorm hebt. </p> <p> Op de hoogte waar de vloer van de bovenverdieping moet komen lijm je aan alle 4 de kanten een stokje horizontaal tegen de balkjes aan. Hierop kun je de stokjes voor de vloer leggen en vastzetten met een klein beetje lijm. </p> <p> Maak een deel van de bovenverdieping dicht door stokjes tegen de balkjes te lijmen en bedenk een manier om er een dakje op te maken. Kijk daarbij goed naar de manier waarop de onderkant van de toren in elkaar is gezet en probeer manieren uit om met de stokjes verder te bouwen. De ladder kun je van stokjes en cocktailprikkers maken. Om verbindingen waar nodig steviger te maken kun je er nog een stukje ijzerdraad omheen draaien. </p> <p> Kom je er niet uit, vraag om hulp. </p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 8

	Achtergrondinformatie
	<p>Werner Schwier: wist te ontsnappen naar Duitsland vanuit een kamp in België en is nooit veroordeeld door een Nederlandse rechtbank.</p> <p>Karel Diepgrond: is tot 20 jaar gevangenisstraf veroordeeld en heeft hiervan 8 jaar uitgezeten.</p> <p>Jan de Jong: ontsnapte uit kamp Westerbork en is tijdens zijn vlucht doodgeschoten.</p> <p>Johannes Driehuis: veroordeeld tot de doodstraf in 1947.</p> <p>Rien de Rijke: wist te ontkomen naar Duitsland. In 1986 alsnog gearresteerd en tot 5 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Er kon niet bewezen worden dat er gevangenen waren overleden door zijn mishandelingen.</p> <p>Herbertus Bikker: veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. In 1952 ontsnapte hij uit de gevangenis in Breda en vluchtte naar Duitsland. In 2003 moest hij alsnog voor de rechter komen maar de zaak werd gesloten vanwege zijn gezondheid. In 2008 is hij overleden.</p>

7.5	Oorlog dicht bij huis: Bezoek aan het Streekmuseum Ommen
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Excursie in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	90 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in de geschiedenis van Ommen, met de nadruk op kamp Erika, tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast ervaren de kinderen de zichtbare herinneringen aan de oorlog tijdens een bezoek aan het Streekmuseum in Ommen. De kinderen verzamelen informatie over kamp Erika tijdens een bezoek aan het Streekmuseum Ommen.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, geschiedenis Ommen, kamp Erika
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: voorwerpen en afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen en voorwerpen over de geschiedenis van Ommen. De kinderen onderzoeken hoe kamp Erika eruit zag tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen maken schetsen en aantekeningen over kamp Erika tijdens een bezoek aan het Streekmuseum Ommen.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Maak afspraak met streekmuseum en organiseer de excursie</p> <p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.5 Presentatie) Bestudeer de inleiding en oriëntatie Bestudeer de opdracht Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Print de routebeschrijving (ODBH Les 7.5 Bijlage 1 Routebeschrijving) 1 per begeleider</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pennen - papier A4 - plankjes om buiten op te schrijven
Lesplanning	<p>Totaal 90 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - excursie (60 minuten) - reflectie (15 minuten)
Inleiding en oriëntatie	<p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 7.5 Presentatie</p> <p>Vertel: Jullie gaan vandaag op bezoek bij het Streekmuseum Ommen. In het museum is heel veel te zien en te leren over de geschiedenis van Ommen, waaronder over de tijd van de Tweede Wereldoorlog.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.5 Presentatie Ook over kamp Erika is het een en ander te zien, waaronder een maquette van kamp Erika.</p> <p>Vraag: Wie weet wat een maquette is?</p> <p>Antwoord: Een maquette is het kamp nagebouwd in het klein.</p>
Opdracht	<p>Jullie maken in de volgende 3 lessen een maquette van kamp Erika.</p> <p>In het museum verzamelen jullie zoveel mogelijk informatie over hoe het kamp er uit zag. Probeer uit te zoeken wat de maten waren van het kamp en de barakken. Deze informatie hebben jullie nodig bij het maken van de maquette.</p> <p>Onderzoek: Hoe groot was het kamp? Wat voor soort gebouwen en hoeveel stonden er in het kamp? Hoe groot waren de gebouwen? Hoe zag de omheining eruit? Waren er ook bomen en struiken?</p> <p>Maak hier schetsen en aantekeningen van die je kunt gebruiken bij het maken van je maquette.</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 3

7.6	Oorlog dicht bij huis: Een maquette maken van kamp Erika
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het bouwen van maquettes op schaal. De kinderen maken in groepjes een plattegrond op schaal voor hun maquette van kamp Erika. Verder maken ze een plan voor het maken van de maquette.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, maquette, schaal, kamp Erika
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd), rekenen

Leerinhoud	
TULE doelen 26	De kinderen leren structuur en samenhang van aantallen, gehele getallen, kommagetallen, breuken, procenten en verhoudingen op hoofdlijnen te doorzien en er in praktische situaties mee te rekenen. - De kinderen gebruiken getalsstructuur: kennis van het talstelsel gebruiken bij het veranderen van maat. - De kinderen gebruiken verhoudingen, hun structuur en hun relaties: schaal (verhoudingen).
TULE doelen 32	De kinderen leren eenvoudige meetkundige problemen op te lossen. - De kinderen gebruiken meten en meetkunde: oriënteren en plaats bepalen in het platte vlak en in de ruimte op maquettes, plattegronden en eenvoudige kaarten, maken van bouwplaten.
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - ruimte: ruimte doorstekende vormen (constructies). - vorm: vormsoorten. - compositie: opbouw, ordening, evenwicht en betekenis. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - ruimtelijk construeren: constructie- en verbindingstechnieken met papier en kosteloos materiaal, bouwen van maquettes
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over maquettes en rekenen met schaalverhoudingen en maateenheden. De kinderen onderzoeken het rekenen met schaalverhoudingen en het verwerken daarvan in een plattegrond. De kinderen maken een plattegrond voor een maquette van kamp Erika en een plan voor het maken van de maquette.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.6 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - papier 50 x 50 cm (1 per 6 ll.) - potloden - kleurpotloden - linialen - geodriehoeken - schrijfpapier - pennen
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (15 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: Jullie zijn in de vorige les op bezoek geweest bij het Streekmuseum Ommen. In het museum hebben jullie informatie verzameld over kamp Erika. Jullie beginnen deze les met het maken van een maquette van kamp Erika. In totaal werken jullie 3 lessen aan deze maquette.</p> <p>Toon afbeelding 1 ODBH Les 7.6 Presentatie Vertel: Een maquette is een gebied of gebouw nagebouwd in het klein. Vraag: Van welke materialen zijn de maquettes die jullie hier zien gemaakt? Antwoord: Papier, piepschuim, karton, hout, klei, takjes, steentjes, mos, kurken, groene watten</p> <p>Vertel: Een maquette wordt op schaal gemaakt. Vraag: Wie weet wat “op schaal” betekent? Antwoord: Dat iedere cm van de maquette in het echt zoveel keer groter is als de schaal aangeeft. Vraag: Wie kan voorbeelden noemen van iets anders dat op schaal wordt gemaakt? Antwoord: Landkaart, modelvliegtuigjes.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.6 Presentatie Vertel: Op deze manier wordt de schaal opgeschreven, je spreekt het uit als 1 op 100. Vraag: Als iets op een maquette met schaal 1 : 100 1 cm groot is, hoe groot is het dan in het echt? Antwoord: 100 cm. Vraag: Welke schaal hebben de kaart en het vliegtuigje? Kaart 1 : 25.000, vliegtuig 1 : 72 Vraag: Hoe groot is iets dat op de kaart 1 cm groot is dan in het echt? En van het vliegtuig? Antwoord: Vliegtuig: 1 cm is in het echt 72 cm, kaart: 1 cm is in het echt 25.000 cm. Vraag: En hoe reken je dan uit hoe groot iets op een maquette met schaal 1:100 moet zijn als het in het echt 500 cm groot is? Antwoord: 500 delen door 100 = 5 cm.</p>
--------------------------------	---

Vertel:

Om uit te rekenen hoe groot iets op de maquette moet zijn:

Schrijf de echte maat op in cm.

Kijk wat de schaal is van de maquette.

Deel de echte maat in cm door de schaal.

Sommige maten worden niet in cm maar in meters of km opgeschreven.

Vraag:

Hoe reken je km en meters om naar cm?

Antwoord:

Toon afbeelding 3 van ODBH Les 7.6 Presentatie

Als je iets x 10 doet, komt er een 0 achter.

Op het plaatje is iedere stap naar rechts x 10, en naar links : 10.

Als je van km naar cm gaat moet je 5 stappen naar rechts, er komen 5 nullen bij.

Als je van meters naar cm gaat moet je 2 stappen naar rechts, er komen 2 nullen bij.

Vraag:

Hoeveel meter is 50 km?

Antwoord:

3 nullen erbij. 50 km is 50.000 m.

Vraag:

Hoe groot is 5 km op een maquette met schaal 1:10.000?

Antwoord:

Toon afbeelding 4 van ODBH Les 7.6 Presentatie

1 cm op de maquette is in het echt 10.000 cm.

5 km is 5 met 5 nullen erachter = 500.000 cm.

500.000 cm op een schaal van 1:10.000 is $500.000 : 10.000 = 50$ cm

Opdracht	<p>Jullie beginnen met het maken van een plattegrond op schaal 1:10.000. Dan weet je hoe groot de onderdelen van de maquette zijn en waar ze komen te staan. Jullie werken in groepjes van 6 aan de plattegrond en de maquette.</p> <p>Zoek op in je aantekeningen hoe groot het terrein van het kamp was. Reken deze maten om naar de schaal van de maquette. Zoek op hoe de vorm van het terrein was en teken deze vorm op schaal in je plattegrond.</p> <p>Zoek op hoe groot de barakken waren en reken deze maten om naar de schaal van de maquette. Zoek op waar de barakken stonden en teken de omtrek van de barakken op schaal op de juiste plek in de plattegrond. Je hoeft dus geen barak te tekenen maar alleen de vorm van de barak, bijv. een rechthoek.</p> <p>Geef in je plattegrond ook de plek aan van de andere dingen die je in je aantekeningen en schetsen hebt staan, zoals de omheining, bomen, de poort.</p> <p>Let op: je hoeft dus geen boom o.i.d. te tekenen maar alleen de plek aan te geven, bijv. met een kruisje. Om te onthouden wat er op de plek van het kruisje moet komen kun je verschillende kleuren gebruiken. Schrijf naast de plattegrond wat elke kleur betekent, bijv. groen voor een boom, grijs voor een hek, enz.</p> <p>Als de plattegrond klaar is maken jullie een plan voor het maken van de maquette. Verdeel jullie groepje in tweeën. De ene helft gaat in de volgende 2 lessen bezig met het landschap en de andere helft met de gebouwen van het kamp. Het groepje landschap maakt de ondergrond, de bomen, hekken e.d. Het groepje gebouwen maakt de barakken, de poort, e.d. Als er kinderen zijn die niet kunnen kiezen tussen de twee taken of iedereen wil hetzelfde doen, dan trek je lootjes wie wat gaat doen.</p> <p>Er zijn allerlei materialen om de maquette mee te maken. Bedenk met je groepje welke materialen je wilt gebruiken en maak hier een lijstje van. Bedenk ook een handige werkvolgorde. Dus bijv. eerst de ondergrond verven voordat je de bomen erop zet.</p> <p>Als je thuis nog leuke materialen hebt om te gebruiken voor de maquette kun je ze de volgende les meenemen.</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 10

7.7	Oorlog dicht bij huis: Vervolg een maquette maken van kamp Erika
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het bouwen van maquettes op schaal. De kinderen maken in groepjes de onderdelen voor een maquette van kamp Erika.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, maquette, schaal, kamp Erika
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd), rekenen

Leerinhoud	
TULE doelen 26	De kinderen leren structuur en samenhang van aantallen, gehele getallen, kommagetallen, breuken, procenten en verhoudingen op hoofdlijnen te doorzien en er in praktische situaties mee te rekenen. - De kinderen gebruiken getalsstructuur: kennis van het talstelsel gebruiken bij het veranderen van maat. - De kinderen gebruiken verhoudingen, hun structuur en hun relaties: schaal (verhoudingen).
TULE doelen 32	De kinderen leren eenvoudige meetkundige problemen op te lossen. - De kinderen gebruiken meten en meetkunde: oriënteren en plaats bepalen in het platte vlak en in de ruimte op maquettes, plattegronden en eenvoudige kaarten, maken van bouwplaten.
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - ruimte: ruimte doorstekende vormen (constructies). - vorm: vormsoorten. - compositie: opbouw, ordening, evenwicht en betekenis. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - ruimtelijk construeren: constructie- en verbindingstechnieken met papier en kosteloos materiaal, bouwen van maquettes.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over maquettes en rekenen met schaalverhoudingen en maateenheden. De kinderen onderzoeken materialen en technieken om een maquette te maken. De kinderen maken de onderdelen voor een maquette van kamp Erika.

	Uitvoering
Voorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.7 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hardboard 50 x 50 cm (1 per 6 ll.) - stevig knutselkarton (i.i.g. wit, grijs, zwart, blauw, bruin en groen) - knutsellijm - nietapparaat - scharen - liniaals, geodriehoeken - verf, kwasten - ijzerdraad - natuurlijke materialen zoals mos, takjes, steentjes e.d. - afvalmaterialen zoals kurken, kleine doosjes, ijsslolliestokjes e.d.
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: In de vorige les hebben jullie een plattegrond en een plan gemaakt voor het maken van een maquette van kamp Erika. Vandaag gaan jullie bezig met het maken van de maquette.</p> <p>Vraag: Wie weet nog hoe je km en meters kunt omrekenen naar cm? Antwoord: Toon afbeelding 1 van ODBH Les 7.7 Presentatie Als je iets x 10 doet komt er een 0 achter. Op het plaatje is ieder stap naar rechts x 10, en naar links : 10. Als je van km naar cm gaat moet je 5 stappen naar rechts, er komen 5 nullen bij. Als je van meters naar cm gaat moet je 2 stappen naar rechts, er komen 2 nullen bij.</p> <p>Vraag: De schaal van de maquette is 1:10.000. Wie weet nog hoe je moet uitrekenen hoe groot iets op de maquette moet zijn als het in het echt 5 km is, bij een schaal van 1 : 10.000? Antwoord: Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.7 Presentatie Om uit te rekenen hoe groot iets op de maquette moet zijn: Schrijf de echte maat op in cm. Kijk wat de schaal is van de maquette. Deel de echte maat in cm door de schaal. Dus: 1 cm op de maquette is in het echt 10.000 cm. 5 km is 5 met 5 nullen erachter = 500.000 cm. 500.000 cm op een schaal van 1:10.000 is $500.000 : 10.000 = 50$ cm</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 7.7 Presentatie Vertel: In de vorige les hebben jullie voorbeelden gezien van materialen die je voor het maken van een maquette kunt gebruiken. We hebben allerlei materialen verzameld. Gebruik je fantasie om te bedenken hoe je deze kunt gebruiken voor jullie maquette.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 7.7 Presentatie Vertel: Gebouwen kun je maken van stevig karton. Meet de maten van de muren en het dak af op het karton, vergeet niet de vouwlijnen en plakrandjes te tekenen. Knip de vorm uit en vouw om op de vouwlijnen. Plak alles in elkaar op de plakrandjes.</p>
<p>Opricht</p>	<p>Jullie maken een maquette op schaal 1:10.000 van kamp Erika. Bekijk de plattegrond en het plan uit de vorige les en ga met je groepje aan de slag. Het groepje landschap maakt de ondergrond, de bomen, hekken e.d. Het groepje gebouwen maakt de barakken, de poort, e.d. Verzamel de materialen die je nodig hebt en maak de onderdelen voor de maquette.</p> <p>Houd er rekening mee dat de maquette aan het eind van de volgende les klaar moet zijn. Dus maak eerst de basisvormen van het landschap en de gebouwen. Als je aan het eind van de laatste les tijd over hebt kun je het nog beter afwerken.</p> <p>Denk aan de schaal van de maquette! De bomen moeten dus de lengte hebben van een echte boom maar dan op schaal. Hoe hoog is het hek? Maak het op schaal na. Hoe groot waren de gebouwen? Meet op de plattegrond hoe groot ze op schaal moeten zijn.</p>
<p>Reflectie</p>	<p>ODBH Reflectiereader les 11</p>

7.8	Oorlog dicht bij huis: Vervolg een maquette maken van kamp Erika
Leerjaar	PO Groep 7
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het bouwen van maquettes op schaal. De kinderen maken in groepjes een maquette van kamp Erika.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, maquette, schaal, kamp Erika
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd), rekenen

Leerinhoud	
TULE doelen 26	De kinderen leren structuur en samenhang van aantallen, gehele getallen, kommagetallen, breuken, procenten en verhoudingen op hoofdlijnen te doorzien en er in praktische situaties mee te rekenen. - De kinderen gebruiken getalsstructuur: kennis van het talstelsel gebruiken bij het veranderen van maat. - De kinderen gebruiken verhoudingen, hun structuur en hun relaties: schaal (verhoudingen).
TULE doelen 32	De kinderen leren eenvoudige meetkundige problemen op te lossen. - De kinderen gebruiken meten en meetkunde: oriënteren en plaats bepalen in het platte vlak en in de ruimte op maquettes, plattegronden en eenvoudige kaarten, maken van bouwplaten.
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - ruimte: ruimte doorstekende vormen (constructies). - vorm: vormsoorten. - compositie: opbouw, ordening, evenwicht en betekenis. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - ruimtelijk construeren: constructie- en verbindingstechnieken met papier en kosteloos materiaal, bouwen van maquettes.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over maquettes en rekenen met schaalverhoudingen en maateenheden. De kinderen onderzoeken materialen en technieken voor het maken van een maquette. De kinderen maken de onderdelen voor een maquette van kamp Erika en voegen deze samen tot een geheel.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 7.8 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stevig knutselkarton (i.i.g. wit, grijs, zwart, blauw, bruin en groen) - knutsellijm - nietapparaat - scharen - liniaals, geodriehoeken - verf, kwasten - ijzerdraad - natuurlijke materialen zoals mos, takjes, steentjes e.d. - afvalmaterialen zoals kurken, kleine doosjes, ijsslolistokjes e.d.
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)
Inleiding en oriëntatie	<p>In de vorige lessen hebben jullie een plattegrond en een plan gemaakt voor het maken van een maquette van kamp Erika en zijn jullie begonnen met het maken van de maquette.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 7.8 Presentatie</p> <p>Vertel:</p> <p>Kijk nog eens goed naar de plattegrond van kamp Erika en vergelijk die met de plattegrond die jullie zelf hebben gemaakt. Staan alle onderdelen erop?</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 7.8 Presentatie</p> <p>En vergelijk de maquette van kamp Erika nog eens met jullie eigen maquette.</p> <p>Komen alle onderdelen op de goede plek?</p>
Opdracht	<p>Jullie maken de maquette af.</p> <p>Als de ondergrond en alle onderdelen klaar zijn, plaats je alles op de ondergrond.</p> <p>Als er nog tijd is kun je de maquette nog beter afwerken waar jullie dat nodig vinden.</p>
Reflectie	<p>ODBH Reflectiereader les 7</p>